

บทที่ 2

นโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในช่วงศตวรรษที่ 21

นโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในช่วงศตวรรษที่ 21 มีความซับซ้อนอย่างมาก นับตั้งแต่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 จีนได้ดำเนินนโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในลักษณะที่มีความร่วมมือ และความขัดแย้งกับประเทศในภูมิภาค ซึ่งโดยภาพรวมแล้ว นโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคดำเนินไปในลักษณะที่แข็งแกร่งต่อประเทศในภูมิภาค

กระทั่งเมื่อปี ค.ศ.2009 ที่บาร์ก โอบามาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา การเปลี่ยนแปลงความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ได้เกิดขึ้น กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาได้กลับมาให้ความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หลังจากที่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคนี้เป็นเวลานาน การที่สหรัฐอเมริกาไม่ให้ความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้เป็นช่องทางให้จีนสามารถขยายอิทธิพลเข้าครอบคลุมภูมิภาค ซึ่งการกลับเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคของสหรัฐอเมริกาเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่าในช่วงทศวรรษที่สอง และทศวรรษต่อไป ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อเสถียรภาพความเป็นไปของระบบระหว่างประเทศที่กำลังจะเปลี่ยนผ่านจากระบบขั้วอำนาจเดียว (uni -polar) ไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจ (multi - polar)

ในบทนี้จึงจะได้อธิบายถึงนโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในช่วงศตวรรษที่ 21 ของจีนที่จะส่งผลต่อเสถียรภาพในภูมิภาค ทั้งนี้ นโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงศตวรรษที่ 21 มีความสืบเนื่องกับนโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ดังนั้น จึงจะขอกล่าวถึงนโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และศตวรรษที่ 21 ควบคู่กัน

นโยบายความมั่นคงและบทบาทของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 ที่เหมา เจ๋อตงได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐประชาชนจีน นโยบายความมั่นคงของจีนต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็ดำเนินไปในลักษณะของการแผ่ขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ให้ครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งการดำเนินนโยบายในช่วงเวลาดังกล่าวของเหมา เจ๋อตงได้มีการรับรู้ที่สหรัฐอเมริกา คือ ภัยคุกคามความมั่นคง

ของจีน ดังนั้น สงครามเกาหลีในปี ค.ศ.1950 ที่จีนได้สนับสนุนเกาหลีเหนืออย่างเปิดเผยชัดเจนด้วยการส่งกำลังไปช่วยเกาหลีเหนือจึงเป็นนโยบายรูปแบบหนึ่งของการขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค ขณะเดียวกันก็เป็นการดำเนินการต่อต้านนโยบายการปิดล้อมจีนของสหรัฐอเมริกาไปในอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ.1969 จีนก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายความมั่นคงในภูมิภาคเสียใหม่ เพราะในปี ค.ศ.1969 ได้เกิดการปะทะทางทหารระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตที่เกาะเงินเปา การปะทะครั้งนั้นสร้างความเสียหายแก่จีนเป็นอย่างมาก เหมา เจ๋อตงและผู้นำจีนคนอื่นๆ ได้รับรู้ว่าสหภาพโซเวียต คือ ภัยคุกคามความมั่นคงของจีน จากสถานการณ์ที่จีนไม่สามารถต้านทานการขยายอำนาจของสหภาพโซเวียตได้ตามลำพัง ประกอบกับผู้นำจีนได้รับรู้ถึงสถานการณ์ในประเทศที่ปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยกันอย่างเชกโกสโลวะเกียที่ถูกสหภาพโซเวียตรุกรานด้วยเหตุผลที่เชกโกสโลวะเกียไม่ดำเนินแนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแบบอย่างของสหภาพโซเวียต จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเชกโกสโลวะเกีย และปัญหาความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตเป็นปัจจัยผลักดันให้จีนจำต้องเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1971 - 1972 เพื่อให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับสหภาพโซเวียต

หลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา สถานการณ์ทางการเมืองภายในของจีนก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.1976 ด้วยในปี ค.ศ.1976 ผู้นำจีนรุ่นที่ 1 เหมา เจ๋อตงและนายกรัฐมนตรี โจว เอินไหลได้ถึงแก่กรรม และในอีก 2 ปีต่อมา ผู้นำจีนรุ่นที่ 2 เต็ง เสี่ยวผิงได้ขึ้นสู่อำนาจ การขึ้นสู่อำนาจของเต็ง เสี่ยวผิงได้นำการเปลี่ยนแปลงไปสู่นโยบายความมั่นคงของจีน กล่าวคือ เต็ง เสี่ยวผิงได้ยุติการสนับสนุนการปฏิวัติ และการต่อสู้ทางชนชั้นแก่พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ ทั้งนี้โดยถือว่าการปฏิวัติเป็นกิจการทางการเมืองภายในของแต่ละประเทศ จีนพร้อมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศที่มีระบอบการปกครองที่แตกต่างกับจีน¹ ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของจีนส่งผลให้นานาประเทศไว้วางใจ และมีมุมมองต่อจีนอย่างเป็นมิตรมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประสบปัญหาภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์

ขณะเดียวกัน เต็ง เสี่ยวผิงได้ปรับเปลี่ยนฐานคิดต่อนโยบายความมั่นคงของจีนเสียใหม่ โดยการกำหนดแนวทางที่ต้องแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมจีน และพัฒนาไปสู่สังคมที่มีความ

¹ เจียน ชีระวิทย์. นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน. (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540), หน้า 104-105.

พอมิพอกิน และอยู่ดีมีสุขโดยถ้วนหน้า จนกระทั่งเป็นประเทศสังคมนิยมที่ทันสมัย ซึ่งการจะบรรลุวัตถุประสงค์ของแนวทางดังกล่าว เติ้ง เสี่ยวผิง ได้ดำเนินการตามแนวทางที่สำคัญ² ดังนี้

1. การปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรปตะวันตก เพื่อให้นานาชาติได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดการลงทุนและการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในกลุ่มประเทศตะวันตก
2. การเปิดประเทศตามแนวคิด “สี่ทันสมัย” อันประกอบด้วย การพัฒนาการเกษตรกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาด้านการทหาร และการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบาย 4 ทันสมัยของเติ้ง เสี่ยวผิงประสบความสำเร็จด้วยดี จีนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 ที่สูงอย่างต่อเนื่อง ความเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลให้จีนสามารถนำงบประมาณไปพัฒนาพลังอำนาจแห่งชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพกองทัพจีนให้ทันสมัยเทียบเท่ากับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา

เป็นปกติวิสัยที่เมื่อใดก็ตามที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วก็ย่อมที่จะนำปัจจัยของความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมาสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพทางการทหาร และจีนก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างเหล่านั้น ความสัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายสี่ทันสมัยได้เห็นผลเป็นรูปธรรมตั้งแต่ช่วงเวลากลางทศวรรษที่ 1990 (ปลายศตวรรษที่ 20) ที่นานาชาติได้ให้ความสำคัญต่อจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจเกิดใหม่ที่จะมีส่วนได้ส่วนเสียต่อระเบียบระหว่างประเทศ ซึ่งการผงาดขึ้นมาของจีนก็ย่อมที่ประเทศมหาอำนาจในระบบโลกขั้วอำนาจเดียวอย่างสหรัฐอเมริกาจะต้องเฝ้าพิจารณาบทบาทของจีนอย่างใกล้ชิดด้วยการผงาดขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของจีนย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อสถานะภาพ – บทบาทเดิมของสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้ นโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (กลางทศวรรษที่ 1990) เป็นนโยบายที่สืบเนื่องมาจากนโยบายการเปิดประเทศ และนโยบายสี่ทันสมัยที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเป็นสำคัญ โดยเน้นการสร้างสถานะของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนานาชาติเพื่อให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศของจีน ผู้นำจีนในยุคกลางทศวรรษที่ 20 อย่าง

² สิทธิพล เครือรัฐติกาล. 2011. นโยบายต่างประเทศของจีนต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในยุคปฏิรูปเศรษฐกิจ. http://kositthiphon.blogspot.com/2008/12/blog-post_237.html (8 กุมภาพันธ์ 2555)

เจียง เจ๋อหมิน หลี่ เฟิง และ จู หรงจิ ได้ตระหนักว่าจีนควรดำเนินนโยบายที่เปิดกว้างต่อการดำเนินนโยบาย เพื่อให้จีนสามารถรักษาระดับการพัฒนาประเทศในระยะยาวได้ นอกจากนี้ ผู้นำจีนในยุคกลางทศวรรษที่ 1990 ได้ตระหนักว่าจีนจะต้องสร้างโอกาสผ่านการปฏิสัมพันธ์กับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำเพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจีนให้สามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลก และโยกย้ายปัจจัยการผลิต – วิชาการแขนงต่างๆจากต่างประเทศเข้าสู่จีน

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (กลางทศวรรษที่ 1990) ได้มีเหตุการณ์ที่สำคัญหลายเหตุการณ์ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของนโยบายการต่างประเทศ และความมั่นคงของจีน เหตุการณ์ที่สำคัญได้แก่

1. **วิกฤตการณ์การเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญโดยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน** ภายหลังวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ.1989 ประชาคมระหว่างประเทศได้ประณามการดำเนินการปราบปรามนักศึกษาของรัฐบาลจีน สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างจีนกับประเทศโลกตะวันตกที่นำโดยสหรัฐอเมริกาเป็นไปในทิศทางที่ไม่ราบรื่นนัก สิ่งสำคัญของรัฐบาลจีนภายหลังวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินจึงอยู่ที่การฟื้นฟูประเทศ และรักษาระดับการพัฒนาประเทศให้ต่อเนื่องเพื่อมิให้การพัฒนาประเทศที่จีนดำเนินการตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 ต้องยุติลง³ และในขณะเดียวกัน จีนได้ดำเนินการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อให้จีนสามารถรักษาสถานภาพให้เป็นที่ยอมรับในประชาคมระหว่างประเทศ กระทั่งถึงกลางทศวรรษที่ 1990 ความพยายามของจีนก็สัมฤทธิ์ผล จีนสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ และโลกตะวันตก รวมทั้งได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศอื่นๆ นอกจากนี้ ผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศตามนโยบายสี่ทันสมัยของ เติ้ง เสี่ยวผิง ได้มีส่วนสำคัญต่อการยกระดับของสถานภาพของจีนให้เป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ขนาดใหญ่ที่มีความเป็นตัวของตัวเองในการเมืองระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. **สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไปมีผลต่อทัศนคติของจีน** ในช่วงเวลาปลายศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่ลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ถึงจุดตกต่ำอย่างถึงที่สุด ประเทศที่เคยปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต่างเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองให้มาเป็นระบอบประชาธิปไตย กระแสความตกต่ำของลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ผลักดันให้ลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต้องพัฒนาตัวเอง ซึ่งจีนก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและยุทธศาสตร์ของจีนเพื่อความอยู่

³ Russell Ong, *China's Security Interests in the 21st Century* (Oxon: Abingdon, 2007), p.16.

รอดปลอดภัยของจีน และเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในจีน ดังนั้น จีน จำต้องปรับตัว เพราะ ถ้าปราศจากการปรับตัวก็มีความเป็นไปได้ที่จีนจะดำเนินตามรอยสหภาพโซเวียต และประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก

3. การได้รับมอบดินแดนฮ่องกง และมาเก๊า ฮ่องกง และมาเก๊าเป็นดินแดนที่จีนให้อังกฤษ และโปรตุเกสเช่าตามสนธิสัญญาที่ทำไว้กับจีน และในสนธิสัญญาก็ได้กำหนดให้ส่งมอบดินแดนทั้งสองคืนในปี ค.ศ.1997 และ 1999 หากแต่การส่งมอบคืนดินแดนทั้งสองให้แก่จีนกลับไม่ได้เป็นอย่างราบรื่น⁴ เพราะเมื่อจีนแสดงเจตนารมณ์ที่จะไม่ต่อสัญญาเช่ากับอังกฤษ - โปรตุเกส ส่งผลให้การเจรจาเป็นไปอย่างยากลำบาก ในขณะที่จีนก็ยืนยันในหลักการที่ต้องการผนวกฮ่องกง และมาเก๊าคืนตามวัตถุประสงค์ของการรวมประเทศ แม้ต่อมาจะสามารถเจรจากันได้ จีนยังต้องดำเนินกลยุทธ์ทางการเมืองการทูตเพื่อเจรจาในเชิงรายละเอียดและแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยจีนได้ประกาศให้ดินแดนทั้งสองเป็นเขตปกครองพิเศษ และนำนโยบายหนึ่งประเทศสองระบบมาใช้ การได้ฮ่องกงและมาเก๊ากลับคืนมาได้สร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้นในจีน และยังเป็นการสิ้นสุดของความอับยศที่จีนได้รับจากยุคอาณานิคม เป็นจุดสิ้นสุดของลัทธิอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออก และสิ่งสำคัญที่จีนได้รับการรวมประเทศก็คือการที่จีนสามารถนำเอาเศรษฐกิจทั้งสองมาไว้ในการบริหารจัดการของจีน ซึ่งส่งผลดีต่อการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจของจีน นอกจากนี้ การที่จีนสามารถรวมฮ่องกง และมาเก๊าได้สำเร็จ ก็กำลังจะถูกนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการรวมประเทศของไต้หวันได้ในอนาคต

4. วิฤตการณ์เศรษฐกิจในเอเชีย วิฤตการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในเอเชียในปี ค.ศ.1997 ได้ส่งผลกระทบไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออก ทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องประสบภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามจีนได้แสดงศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยการไม่ลดค่าเงินหยวนอันเป็นการประคับประคองสถานการณ์ อีกทั้งจีนก็ยังได้ช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ภาพลักษณ์ของจีนจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประเทศในภูมิภาค

สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในช่วงภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ประเทศต่างๆ ในโลกได้ปรับให้เข้ากับระเบียบระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็นซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน

⁴ David W.Lovell, *Asia-Pacific Security Policy Challenges* (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003), p.65.

ออกไป โดยเฉพาะเรื่องของข้าวอำนาจที่มีสหรัฐอเมริกากลายเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศเดียวที่มีกำลังอำนาจแห่งชาติที่เข้มแข็งทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ทั้งนี้ ในการรับรู้ของจีนนั้น จีนไม่ประสงค์ที่จะให้เกิดภาวะข้าวอำนาจเดียวที่มีหนึ่งประเทศที่กำหนดความเป็นไปของโลก อันจะนำไปสู่แนวคิดการครองความเป็นเจ้า ซึ่งจีนได้แสดงจุดยืนที่ต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้ามาตั้งแต่ยุคอดีต โดยจีนสนับสนุนระบบหลายข้าวอำนาจที่ประกอบด้วยประเทศมหาอำนาจหลายข้าว เพราะลักษณะของระบบหลายข้าวอำนาจจะทำให้จีนสามารถมีบทบาทในการกำหนดความเป็นไปของการเมืองระหว่างประเทศได้มากขึ้น และสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ จีนปรารถนาที่จะเห็นระเบียบโลกที่สร้างความเสมอภาค และโอกาสแก่ทุกๆ ประเทศ

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตในฐานะข้าวอำนาจหนึ่งได้นำไปสู่การสิ้นสุดของยุคสงครามเย็น การสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นได้ทำให้จีนสูญเสียประเทศพันธมิตรร่วมอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก และส่งผลให้สถานภาพของจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่จีนได้ผลักดันการพัฒนาศักยภาพทางการทหาร – เศรษฐกิจตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของระบบระหว่างประเทศดังกล่าว ประกอบกับสงครามอ่าวเปอร์เซียในปี ค.ศ.1991 ทำให้จีนได้ตระหนักว่าศักยภาพทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการสร้างพลังอำนาจแห่งชาติของจีนเป็นอย่างมาก⁵

สภาพแวดล้อมของระบบระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงภายหลังการสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นผลักดันให้จีนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายความมั่นคงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งบริบทภายใน และบริบทภายนอก การที่สหรัฐอเมริกาสามารถเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศเดียวภายใต้โครงสร้างระบบข้าวอำนาจเดียว นโยบายความมั่นคงของจีนจึงให้ความสำคัญกับบทบาทของสหรัฐอเมริกา และในเวลาเดียวกัน จีนก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การต่างๆ ทั้งในระดับโลก และระดับภูมิภาค เพื่อที่จะถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐอเมริกา และเป็นการยกระดับสถานภาพของจีนให้มีความสำคัญมากขึ้น อาทิ การที่จีนได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การสร้างปฏิสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

⁵ Avery Goldstein, *Rising to Challenge :China's Grand Strategy and International Security* (Singapore: National University of Singapore, 2008), p.37-38.

มูลเหตุปัจจัยที่ผลักดันให้จีนต้องดำเนินนโยบายเช่นนี้ภายหลังยุคสงครามเย็นน่าจะมีมูลเหตุสำคัญอยู่ 2 ประการ⁶ คือ

ประการที่หนึ่ง การที่จีนได้เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศเนื่องจากจะส่งผลให้จีนสามารถพัฒนาประเทศตามแนวทางของจีนผ่านกระบวนการโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ระบบการเมืองนั้น จีนยังคงสงวนที่จะเข้าร่วม

ประการที่สอง การที่จีนได้เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศก็เพื่อที่จีนจะสามารถปรับปรุงขีดความสามารถในการแข่งขันของจีนให้ได้รับการพัฒนา เพื่อให้จีนมีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับประเทศมหาอำนาจ (สหรัฐอเมริกา)

หลักการสำคัญของการดำเนินนโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (กลางทศวรรษที่ 1990) ภายใต้การนำของประธานาธิบดี เจียง เจ๋อหมิน มีสาระสำคัญ⁷ ได้แก่

1. จะต้องรักษาการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน และไม่ล่วงล้ำละเมิดอำนาจอธิปไตย
2. จะต้องรักษาสีทธิในการพัฒนาประเทศอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการลดช่องว่างระหว่างความยากจนกับความร่ำรวย
3. จะต้องรักษาสีทธิในการเข้าร่วมกิจการระหว่างประเทศด้วยความยุติธรรม มีการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสันติ และสร้างผลประโยชน์ระหว่างประเทศร่วมกัน
4. จะต้องรักษาสีทธิในการพัฒนาของแต่ละประเทศ และการเคารพ-การเรียนรู้ต่อกันและกัน

ส่วนสาระสำคัญของนโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20⁸ (กลางทศวรรษที่ 1990) ประกอบด้วย

⁶ Rex Li, *A Rising China and Security in East Asia: Identity Construction and Security Discourse* (Abingdon:Oxon), p.44-46.

⁷ จีระพร จีระนันท์กิจ, *นโยบายต่างประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา(ค.ศ.1993-2001)* (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) หน้า 84.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

1. การรักษาสันติภาพของโลก จีนมีนโยบายการต่อต้านลัทธิการครองความเป็นเจ้าต่อต้านการใช้เหตุผลทางเชื้อชาติ ศาสนา และลัทธิมนุษยชนในการแทรกแซงกิจการและอธิปไตยของประเทศอื่นๆ

2. การดำเนินนโยบายเปิดประเทศ จีนมีนโยบายที่จะเปิดประเทศเพื่อปฏิสัมพันธ์กับประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา เพื่อสถาปนาความร่วมมือบนรากฐานของความเสมอภาค – ผลประโยชน์ร่วมกัน โดยที่จีนจะพยายามส่งเสริมการสร้างระเบียบระหว่างประเทศที่มีความเป็นธรรมทางการเมือง - เศรษฐกิจแก่ทุกๆประเทศ

3. การยึดมั่นในเรื่องหลักการอำนาจอธิปไตย – การรักษาบูรณภาพของดินแดน โดยที่จีนยึดมั่นต่อจุดยืนของจีนต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในระบบระหว่างประเทศ

4. การสร้างความสัมพันธ์ในเชิงความร่วมมือ โดยที่จีนประสงค์ที่จะพัฒนา - กระชับความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ที่มีระบอบการปกครองที่เหมือน และแตกต่างกับจีน

5. การสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จีนประสงค์ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมให้มีเสถียรภาพเพื่อเป็นเสาหลักในการรักษาสันติภาพของโลก

6. การพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน จีนประสงค์ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้เกิดสันติภาพ และเสถียรภาพในภูมิภาค ขณะที่ปัญหาที่ค้างคามายากยุคอดีต จีนจะระงับแต่จีนจะแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

7. การสร้างความสมานฉันท์กับประเทศกำลังพัฒนา จีนจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การพาณิชย์ เทคโนโลยี และจะแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศกำลังพัฒนาเพื่อการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน

8. การส่งเสริมสถานะภาพของประเทศ จีนจะดำเนินการผ่านการทูต และการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมภาพพจน์ และเพิ่มอิทธิพลของจีน

ถ้าจะพิจารณาพิเคราะห์แล้ว เป้าประสงค์สำคัญของนโยบายของจีน สามารถจำแนกออกได้เป็น 1) ในระดับภายในประเทศ จีนได้พัฒนาเศรษฐกิจ และปรับปรุงประเทศให้มีความทันสมัยเพื่อให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก 2) ในระดับภูมิภาค นอกจากการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ จีนก็ประสงค์ที่จะแสวงหาความร่วมมือด้านการพัฒนาและแก้ไขข้อพิพาทต่างๆให้ลุล่วง โดยที่จีนจะดำเนินนโยบายในท่าทีของความเป็นมิตร ไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น ๆ และ จะไม่รุกรานประเทศอื่นๆ และจะไม่มีดำเนินการลัทธิความเป็นเจ้าใดๆ ทั้งสิ้น

การดำเนินการด้านความมั่นคงของเงินในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 (กลางทศวรรษที่ 1990) ถึงช่วงสิ้นสุดของศตวรรษที่ 20 ได้ชี้ให้เห็นถึงนโยบายความมั่นคงของเงินที่มีความต่อเนื่องจากยุคผู้นำจีนรุ่นที่ 2 เติ้ง เสี่ยวผิง และดูเหมือนว่าจะมีพัฒนาการ โดยมีดัชนีชี้วัดจากสถานภาพและบทบาทของเงินในเวทีการเมืองระหว่างประเทศที่มีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้สนับสนุนต่อเสถียรภาพของเงิน

สถานะแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกประเทศหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นได้ผลักดันให้การดำเนินนโยบายความมั่นคงของเงินเป็นไปด้วยความรัดกุม และการที่จีนมีจุดยืนด้านความมั่นคงที่ชัดเจนได้มีส่วนต่อการที่จีนสามารถดำเนินนโยบายได้ตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสถานภาพของเงินในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ สถานภาพที่เข้มแข็งขึ้นของเงินมีส่วนต่อสัมพันธภาพที่ราบรื่นระหว่างจีนกับนานาประเทศ ปัญหาข้อพิพาทในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 มาจากข้อพิพาททางเศรษฐกิจ – การพาณิชย์ หรือข้อพิพาททางการทหาร⁹

นโยบายความมั่นคง และบทบาทของเงินในช่วงต้นศตวรรษที่ 21

นับตั้งแต่ก้าวเข้าสู่ช่วงทศวรรษแรกในช่วงศตวรรษที่ 21 ระบบระหว่างประเทศยังคงมีลักษณะเป็นระบบขั้วอำนาจเดียวที่นำโดยสหรัฐอเมริกา ประเทศที่มีศักยภาพทางกำลังอำนาจทางเศรษฐกิจ – การทหาร ที่เข้มแข็งที่สุด และเป็นช่วงเวลาที่มีความเข้มแข็งของเงินที่สั่งสมมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1978 ถึง กลางทศวรรษที่ 1990 ได้เห็นผลเป็นรูปธรรม กล่าวคืออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนที่เติบโตอย่างสูงในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ได้สนับสนุนต่อการที่จีนจะสามารถยกระดับสถานภาพของเงินให้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศใหม่ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศและเป็นปกติวิสัยที่การผงาดขึ้นมาของจีนย่อมที่จะเป็นสิ่งที่ท้าทายสถานภาพ และบทบาทความเป็นเจ้าของของสหรัฐอเมริกา ในระบบขั้วอำนาจเดียว ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงพิจารณาการก้าวขึ้นมาของจีนอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามประเทศมหาอำนาจระดับรองประเทศอื่นๆ ไม่ได้ปรารถนาที่จะตกอยู่ภายใต้ระบบโลกขั้วอำนาจเดียวสักเท่าใดนัก โดยที่ประเทศมหาอำนาจระดับรองต่างได้รวมตัวกันเป็นพันธมิตรในกรอบความร่วมมือต่างๆ เพื่อถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกาภายใต้กรอบความร่วมมือในลักษณะของความร่วมมือด้านอำนาจอ่อน (soft power) เช่น กรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ เนื่องจาก

⁹ เขียน ชีระวิทย์, นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีน (กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540), หน้า 130.

การถ่วงดุลกับประเทศมหาอำนาจด้วยการถ่วงดุลในลักษณะของอำนาจอ่อนจะสามารถเหนี่ยวรั้งอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาได้ดีกว่าการถ่วงดุลในลักษณะของอำนาจหนัก (hard power) อีกทั้งการถ่วงดุลในลักษณะดังกล่าวจะยับยั้ง หรือชะลอการดำเนินการใช้มาตรการทางทหารของสหรัฐอเมริกาให้ต้องประสบกับความยากลำบากมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มในกรอบความร่วมมือในลักษณะความร่วมมือด้านอำนาจอ่อนก็ยังไม่สามารถถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกาได้อย่างมีประสิทธิภาพสักเท่าใดนัก เนื่องจากประเทศมหาอำนาจระดับรองต่างก็ได้รับผลประโยชน์จากระบบโลกขั้วอำนาจเดียวอยู่ และในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ได้มีเหตุการณ์สำคัญที่มีส่วนต่อการสั่นคลอนสถานภาพความเป็นเจ้าของสหรัฐอเมริกาในระบบโลกขั้วอำนาจเดียว และเป็นเหตุการณ์ที่ดูจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นมหาอำนาจของจีนในอนาคต เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ได้แก่

1. เหตุการณ์การก่อวินาศกรรมสถานที่สำคัญในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 กลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์ได้ก่อวินาศกรรมสถานที่สำคัญในสหรัฐอเมริกา และภายหลังการก่อวินาศกรรม จอร์จ ดับเบิลยู บุช อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายการปราบปรามขบวนการก่อการร้ายด้วยการส่งกองทัพสหรัฐอเมริกาเข้าไปปฏิบัติการทางทหารในอัฟกานิสถานในปี ค.ศ. 2001

2. สงครามอิรักในปี ค.ศ.2003 เดือนมีนาคม ค.ศ.2003 จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้ตัดสินใจประกาศสงครามกับอิรักด้วยเหตุผลที่อิรักได้ครอบครองอาวุธอานุภาพทำลายล้างสูงคุกคามความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา โดยที่สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการฝ่ายเดียว (unilateral) ไม่ได้ดำเนินการขอมติจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติแต่อย่างใด

3. วิฤตการณ์เศรษฐกิจโลก ในปี ค.ศ. 2008 ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมได้เฟื่องฟูเป็นอย่างมาก ประเทศต่างๆ ได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ให้บทบาทแก่ภาคเอกชนในการบริหารจัดการเศรษฐกิจให้เข้าไปในแนวคิดเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ เกิดการโยกย้ายของเงินทุนไปอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ อาทิ สหประชาชาติ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก องค์กรการค้าโลก ฯ ก็ได้ดำเนินการภายใต้การควบคุมของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ.2008 ได้เกิดวิฤตเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ซึ่งวิฤตการณ์เศรษฐกิจครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพของการเป็นมหาอำนาจในระบบโลกขั้วอำนาจเดียวอย่างสหรัฐอเมริกา

สามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 เป็นปัจจัยที่ลดทอนศักยภาพของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจุดเริ่มต้นสำคัญที่ได้บั่นทอนศักยภาพของสหรัฐอเมริกานั้นคือ การก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจเดียวภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นที่สหรัฐอเมริกาได้ใช้โอกาสดังกล่าวเข้าดำเนินการเผยแพร่อุดมการณ์ความเป็นเสรีนิยม – ความเป็นตะวันตก ไปในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก การเผยแพร่อุดมการณ์ดังกล่าวได้ทำให้เกิดกระแสการตอบรับ และกระแสการต่อต้านในปริมณฑลต่างๆ หากแต่ในปริมณฑลของภูมิภาคอื่นๆ ที่มีความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์ เช่น ภูมิภาคตะวันออกกลางที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิมที่เข้มแข็ง จึงส่งผลให้เกิดการต่อต้านต่อการรับค่านิยมความเป็นตะวันตกที่ชาวมุสลิมคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่คุกคามต่อความเป็นตัวตนของชาวมุสลิม ฯลฯ ได้เร่งรื้อให้มีการตอบโต้ก่อนนโยบายการครองความเป็นเจ้าของสหรัฐอเมริกาผ่านการดำเนินการของขบวนการการก่อการร้าย ดังนั้น การก่อวินาศกรรมสถานที่สำคัญในสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 จึงเป็นสัญญาณของการตอบโต้นโยบายของสหรัฐอเมริกา และมีนัยยะที่ชี้ให้เห็นถึงการปะทะทางอารยธรรม

ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นภายใต้การนำของประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ดำเนินนโยบายการต่างประเทศ - ความมั่นคงในลักษณะที่ใช้มาตรการทางทหารนำมาตรการทางการทูต กล่าวคือในปี ค.ศ.2001 – 2003 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ส่งกองทัพอากาศเข้าไปทำสงครามในอัฟกานิสถาน และอิรัก ซึ่งส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องเพิ่มรายจ่ายด้านงบประมาณในการสงคราม – การป้องกันประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งๆที่ในช่วงเวลาดังกล่าวสหรัฐอเมริกากำลังประสบภาวะขาดดุลอันเป็นผลลัพท์จากการลดภาษีในปี ค.ศ. 2001 ที่ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้ตัดสินใจลดภาษีเพื่อช่วยเหลือกลุ่มทุน ขณะเดียวกันก็ดำเนินนโยบายลดการให้สวัสดิการแก่ชาวอเมริกัน¹⁰ สงครามทั้งในอัฟกานิสถาน และอิรักมีส่วนสำคัญต่อการทำให้เศรษฐกิจมหภาคของสหรัฐอเมริกาค่อยๆเสื่อมทรุดเนื่องจากทำให้เกิดการขาดดุลงบประมาณและเกิดภาวะหนี้สิน ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลางที่มีแหล่งน้ำมันเป็นจำนวนมากได้ปราศจากเสถียรภาพ ดังนั้นราคาน้ำมันจึงไม่มีเสถียรภาพด้วยราคาได้ขึ้นลงตามความผันผวนทางการเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวอเมริกันต้องใช้จ่ายไปกับน้ำมันนำเข้าแทนที่จะใช้เงินส่วนนั้นมาบริโภคสินค้าที่ผลิตในสหรัฐอเมริกา

¹⁰ โจเซฟ สติกลิตซ์, “9/11 กับราคาที่ต้องจ่าย,” 2011. <http://prachatai.com/journal/2011/09/36845> (10 กุมภาพันธ์ 2555)

นอกจากนี้ในมิติทางการเมืองระหว่างประเทศและความมั่นคง นโยบายการดำเนินการทางการต่างประเทศและความมั่นคงในช่วงประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินการที่อาศัยอำนาจหนัก (hard power) อย่างอำนาจทางการทหาร โดยละเลยการใช้อำนาจอ่อน (soft power) กล่าวคือสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินมาตรการทางการทหารมากกว่ามาตรการทางการทูต ดังเช่น กรณีสงครามอิรักในปี ค.ศ.2003 สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการในลักษณะการกระทำฝ่ายเดียว โดยไม่ได้ขอมติ หรือฉันทานุมัติใดๆจากสหประชาชาติอันเป็นสถาบันระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พฤติกรรมดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาจึงสร้างการรับรู้ของนานาประเทศว่าสหรัฐอเมริกาพร้อมที่จะละเมิดบรรทัดฐานขององค์การระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาได้สถาปนา หากเมื่อใดก็ตามที่บรรทัดฐานนั้นขัดกับผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ซึ่งในที่สุดแล้ว การตัดสินใจเข้าทำสงครามอิรักก็ทำให้สหรัฐอเมริกาสูญเสียความชอบธรรมของการเป็นประเทศมหาอำนาจในระบบระหว่างประเทศไปอย่างมาก

ช่วงเวลาดังกล่าวที่ความเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกาได้ถูกท้าทาย ความเป็นมหาอำนาจได้ปรากฏต่อจีนมากขึ้น โดยที่จีนได้ดำเนินนโยบายในลักษณะของการแผ่ขยายอำนาจอ่อน (soft power) เข้ามาใช้ในนโยบายความมั่นคง ด้วยการที่จีนได้นำศักยภาพทางเศรษฐกิจมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จีนนำความเป็นตลาดใหญ่ที่มีประชากรมากกว่า 1,300 ล้านคนมาเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดการค้า และการลงทุนจากต่างประเทศ โดยที่จีนได้พยายามส่งสัญญาณไปยังนานาประเทศว่าจีนเป็นโอกาสมากกว่าที่จะเป็นภัยคุกคาม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.2000 นายกรัฐมนตรี จู หรงจี ของจีน ได้เสนอให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีจีน – อาเซียน¹¹ ซึ่งแม้ว่าการจัดตั้งเขตการค้าเสรีดังกล่าวจะสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่จีนเล็งเห็นประโยชน์ต่อการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิดกับอาเซียนที่จีนจะสามารถขยายตลาดการค้าและการลงทุนได้เป็นอย่างมาก หากแต่ปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังก็คือ ความพยายามของจีนที่จะขจัดความหวาดกลัวในประเด็นภัยคุกคามจากจีนให้หมดไปจากประเทศในกลุ่มอาเซียน นอกจากนี้จีนยังได้แสดงบทบาทเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน คือ กัมพูชา ลาว และพม่า รวมไปถึงประเทศกำลังพัฒนาประเทศอื่น ๆ

¹¹ David Kang, *China Rising : peace, power, and order in East Asia* (New York: Columbia University Press, 2007) , p.67-68.

ขณะเดียวกัน จีนได้อาศัยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยาวนานของจีนมาเป็นแนวทางของการแผ่ขยายอำนาจอ่อนที่ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 21 จีนได้ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมจีน การเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 – ต้นศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดความนิยมในการศึกษาภาษาจีนขึ้นในหลายประเทศ และเป็นโอกาสให้จีนได้นำเอาการศึกษาภาษาจีนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อภาพลักษณ์ของจีน โดยในปัจจุบัน China National Office for Teaching as a Foreign Language (NOFCL) ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการของจีนได้ดำเนินการจัดตั้ง “สถาบันขงจื้อ” ขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก¹² เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีมิตรระหว่างจีนกับนานาประเทศ เป็นการเสริมสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) ในระดับระหว่างประเทศ เป็นการเผยแพร่ค่านิยมของจีนให้เป็นที่แพร่หลาย และจีนประสงค์ที่จะนำการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนพัฒนาไปสู่สันติภาพและความกลมกลืนในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้สะท้อนความพยายามของจีนที่จะลบภาพลักษณ์ของการเป็นภัยคุกคาม

และในเดือนมีนาคม ค.ศ.2003 หู จิ่นเทาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจีนต่อจากเจียง เจ๋อหมิน การดำเนินนโยบายความมั่นคงของจีนภายใต้การนำของหู จิ่นเทาได้ดำเนินนโยบายความมั่นคง โดยมีหลักการสำคัญ¹³ ดังนี้

1. จีนจะมุ่งมั่นต่อหลักการของนโยบายที่เป็นอิสระอย่างต่อเนื่อง
2. จีนจะดำเนินนโยบายการต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าและรักษาสันติภาพโลก
3. จีนจะสนับสนุนให้เกิดระเบียบทางการเมือง และเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เป็นธรรมและมีเหตุผล
4. จีนจะพัฒนาความร่วมมือของความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกับนานาประเทศซึ่งมีพื้นฐานในการเคารพอธิปไตยและดินแดนอันเป็นหนึ่งเดียวกัน การไม่รุกรานต่อกันและกัน การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน การคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
5. จีนจะดำเนินนโยบายทุกมิติเพื่อปฏิสัมพันธ์กับประชาคมระหว่างประเทศ และพร้อมต่อการพัฒนาที่อยู่บนฐานของความสัมพันธ์ทางการค้า ซึ่งมีความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกัน

¹² Russell Ong, *China's Security Interests in the 21st Century* (Oxon: Abingdon, 2007), p.10.

¹³ Sukhee Han, *China's Peaceful Development and the Future of the Six-Party Talks* (Korea : World Affairs, 2005), p.238-241.

รวมทั้งมีความร่วมมือทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมกับนานาประเทศ และระดับภูมิภาค

6. จีนจะเข้าร่วมในกิจกรรมทางการทูตในกรอบพหุภาคี และจะยึดมั่นในการใช้กำลังเพื่อรักษาสันติภาพ และการพัฒนาร่วมกันต่อไป

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้จีนภายใต้การนำของหู จิ่นเทา ดำเนินนโยบายความมั่นคงในลักษณะเชิงรุก เนื่องจากรัฐบาลจีนของหู จิ่นเทา ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมืองในช่วงเวลาที่จีนได้เข้าเป็นภาคีขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ส่งผลให้จีนต้องปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก ขณะเดียวกัน หู จิ่นเทา ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีภายหลังเหตุการณ์ก่อวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ.2001 ได้ผ่านพ้นไป 1 ปี จึงทำให้ผู้นำจีนเห็นถึงความมั่นคงด้านการพัฒนาตามนโยบายการเปิดประเทศและนโยบายการปฏิรูป จีนจึงดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยสันติ (peaceful development)¹⁴ มาดำเนินการตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาอย่างสันติเป็นยุทธศาสตร์สำคัญต่อการพัฒนาของจีนเพื่อการบรรลุความทันสมัย
2. จีนสนับสนุนสันติภาพของโลกเพื่อให้การพัฒนาของจีนดำเนินไปอย่างมั่นคง ด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่ในสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่มีเสถียรภาพ
3. จีนมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และการพัฒนาร่วมกันกับประเทศต่าง ๆ
4. จีนมุ่งสร้างโลกให้มีสันติภาพและความมั่งคั่งร่วมกับนานาประเทศ
5. การพัฒนาของจีนจะยึดถือหลักการเรื่องความสามารถในการแข่งขัน การปฏิรูป และนวัตกรรม

การดำเนินนโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 จึงเป็นไปในลักษณะของการที่จีนพยายามกำหนดบทบาทการก้าวขึ้นมาของจีนให้เป็นการก้าวขึ้นมาอย่างสันติ (peaceful rise) โดยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาของจีนไม่ได้เป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันที่โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านจากระบบขั้วอำนาจเดียวไปสู่ระบบหลายขั้วอำนาจซึ่งเป็นโครงสร้างที่จะสนับสนุนต่อการ

¹⁴ Ibid, p.242.

ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจ จีนได้เริ่มแสดงท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งในเรื่องดินแดนที่เป็นประเด็นปัญหาขึ้นมา คือ ประเด็นปัญหาเรื่องไต้หวัน ประเด็นปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนตะวันออกกับญี่ปุ่น และประเด็นปัญหาข้อพิพาท “หมู่เกาะสแปรตลีย์ และหมู่เกาะพาราเซล” ในทะเลจีนใต้ ซึ่งมีอาณาเขตประมาณ 3 ล้านตารางกิโลเมตร โดยมีการประเมินว่าเป็นบริเวณที่มีแหล่งน้ำมันสำรอง และก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก¹⁵ จีนได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนดังกล่าวทั้งหมด แต่หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อ้างกรรมสิทธิ์เช่นกัน ได้แก่ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน หรือประเด็นปัญหาข้อพิพาทหมู่เกาะเดียวอยู่ในทะเลจีนตะวันออกระหว่างจีนกับญี่ปุ่น

กล่าวได้ว่าการผงาดขึ้นมาของจีนอย่างก้าวกระโดดได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างจีนกับประเทศต่างๆภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะปัญหาข้อพิพาทเรื่องดินแดน ปัจจุบัน จีนอยู่ในสถานะที่ประสพจะก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจอย่างสันติ โดยไม่ต้องการมีปัญหาขัดแย้งกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ในอีกด้านหนึ่งจีนก็ตระหนักว่าการที่จีนจะสามารถเป็นประเทศมหาอำนาจได้สำเร็จ จีนต้องสามารถครอบครองพื้นที่ทางทะเลซึ่งเป็นอาณาบริเวณที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ¹⁶ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่กำลังเป็นข้อพิพาทกับประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การครอบครองพื้นที่ทางทะเลจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญต่อการก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของจีน ดังนั้น ภารกิจสำคัญของจีนในช่วงทศวรรษที่สอง และทศวรรษต่อ ๆ ไปในศตวรรษที่ 21 จะเป็นการดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวมากขึ้นกว่ายุคอดีต กล่าวคือจีนจะเร่งรัดการพัฒนาศักยภาพทางทหารให้ทัดเทียมกับสหรัฐอเมริกาให้มากที่สุด โดยที่จีนจะดำเนินยุทธศาสตร์ทางการทหารในลักษณะของ “สมรรถนะในการปฏิเสธการเข้าถึง” (area denial)¹⁷ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่จีนจะสกัดกั้นนโยบายการปิดล้อมของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีน และป้องกันไม่ให้

¹⁵ สิทธิพล เครือรัฐติกาล.2011.จีนกับปัญหาหมู่เกาะในทะเลจีนใต้.โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.<http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9540000041572> (13 กุมภาพันธ์ 2555)

¹⁶ Sam Bateman.2010.The South China Sea:When the Elephants Dance.S.Rajaratnam School of International Studies.<http://www.rsis.edu.sg/publications/Perspective/RSIS0912010.pdf> accessed February 13,2012)

¹⁷ Xu Yunhong.How China Deals with the U.S. Strategy to Contain China. <http://chinascope.org/main/content/view/3291/92/> (accessed February 7,2012)

สหรัฐอเมริกาเข้ามาช่วยเหลือประเทศคู่พิพาทของจีน ในกรณีเกิดความขัดแย้งในกรณีของไต้หวัน ทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ทางการทหารของจีนก็ได้มีการแบ่งกองทัพออกเป็น 3 กองทัพเรือ คือ กองทัพเรือทะเลเหนือ กองทัพเรือทะเลตะวันออก และกองทัพเรือทะเลใต้ ขณะนี้ กองทัพเรือทะเลใต้ซึ่งรับผิดชอบเขตทะเลจีนใต้นั้นได้รับการพัฒนาขีดความสามารถมากที่สุด โดยที่ผ่านมามีการปรับปรุงเรือรบ เรือลาดตระเวน เรือดำน้ำ การซ่อมรบทางทะเล การเพิ่มกำลังทหาร และที่สำคัญที่สุด คือ การที่จีนได้เรือบรรทุกเครื่องบินที่จะมาปฏิบัติการในเขตทะเลจีนใต้¹⁸

การที่จีนได้มีเรือบรรทุกเครื่องบินลำแรกที่ชื่อว่า “Varyag” และการที่จีนจะผลิตเรือบรรทุกเครื่องบินลำต่อไป¹⁹ ได้เป็นดัชนีชี้วัดว่าพลังอำนาจทางการทหารของจีนได้แสดงออกมาให้เห็นว่าจีนกำลังท้าทายพลังอำนาจทางการทหารของสหรัฐอเมริกา การปรากฏขึ้นมาของเรือบรรทุกเครื่องบินลำแรกของจีนได้สร้างประเด็นคำถามของโลกความมั่นคงและภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) ว่าอำนาจทางภูมิรัฐศาสตร์ของกองเรือแปซิฟิกของสหรัฐอเมริกาที่ตั้งมั่นตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 จะได้รับผลกระทบมากน้อยแค่ไหน

นอกจากนี้ การปรากฏขึ้นของเรือบรรทุกเครื่องบินของจีน และการซ่อมรบทางทะเลที่เกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งในช่วงปี ค.ศ.2010 – 2011 ถือเป็นการจี้เร่งด่วนทางนโยบายความมั่นคงของจีนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่จีนจะต้องดำเนินการ ด้วยในปัจจุบันทางออกสู่ทะเลของจีนซึ่งมีด้านตะวันออกเพียงด้านเดียวนั้นได้ถูกปิดกั้นโดยสหรัฐอเมริกา และประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา และการที่จีนได้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศใหม่ของโลกนั้น ความสะดวกสบายและความมั่นคงในการเดินเรือเพื่อขนส่งสินค้าและพลังงานได้เป็นประเด็นสำคัญยิ่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติของจีนที่ไม่สามารถขาดได้ ดังนั้น จีนจึงต้องดำเนินนโยบายความมั่นคงในลักษณะเชิงรุกที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การดำเนินการที่แข็งแกร่งเพื่อปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ แต่ในขณะเดียวกันประเทศที่มีปัญหาข้อพิพาทเรื่องดินแดนกับจีนอย่าง ญี่ปุ่น ไต้หวัน เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ต่างรับรู้ว่าเรือบรรทุกเครื่องบิน - การพัฒนาศักยภาพของกองทัพเรือจีนเป็นภัยคุกคามทั้งใน

¹⁸Wu Zhong.2011.China’s navy delivers Thanksgiving spoiler.Asia Times Online. <http://www.atimes.com/atimes/China/MK29Ad01.html> (accessed February 6,2012)

¹⁹Office of the Secretary of Defense.2011.Annual Report to Congress Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2011. http://www.defense.gov/pubs/pdfs/2011_cmpr_final.pdf (accessed February 6,2012)

ด้านกายภาพ และด้านจิตวิทยา ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศเหล่านี้แสวงหาความร่วมมือในลักษณะของการเป็นพันธมิตรทางการทหารกับสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้น เพราะประเทศดังกล่าวไม่มี และอาจจะไม่สามารถมีกองเรือบรรทุกเครื่องบิน – กองเรือจู่โจมระยะไกลเพื่อถ่วงดุลอำนาจทางทะเลกับจีน โดยหากในอนาคตกองทัพเรือของจีนได้รับการพัฒนาไปมากขึ้น สหรัฐอเมริกาก็อาจจะร่วมซ้อมรบกับกองทัพเรือของประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอย่างบ่อยครั้งขึ้น รวมทั้ง การพัฒนาศักยภาพของกองทัพเรือจีนจะเป็นแรงผลักดัน และเร่งการสะสมอาวุธเพื่อเพิ่มอำนาจทางทะเลของประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากขึ้นเรื่อย ๆ

และจากสถานการณ์ที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และพิจารณาด้วยทัศนะอันคำนึงถึงสถานการณ์ในอนาคตแล้วนั้น สหรัฐอเมริกา และประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกก็จะวิตกต่อการพัฒนาศักยภาพของกองทัพเรือจีนในครั้งนี้อย่างยิ่งและครั้งต่อ ๆ ไป เพราะเมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในอดีตตั้งแต่แรกเริ่มการสถาปนาการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในจีนจนถึงการสิ้นสุดของสงครามเย็นที่ศักยภาพทางเศรษฐกิจของจีนยังไม่เข้มแข็งเทียบเท่าในยุคปัจจุบัน ได้มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกองทัพเรือจีนให้อยู่ในขอบเขตที่จำกัด และในช่วงเวลาดังกล่าว การที่จีนจะเข้าถึงพื้นที่ทางทะเลต่าง ๆ ก็ถูกสกัดกั้นปิดล้อมด้วยนโยบายการคงฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกตั้งแต่ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย ไต้หวัน ไทย เวียดนาม สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นช่วงระยะเวลาที่มหาสมุทรแปซิฟิกเสมือนประตูหลังบ้านของสหรัฐอเมริกา และเป็นปริณทลหวางห้ามที่สหรัฐอเมริกาป้องกันไม่ให้จีนสามารถสอดแทรกเข้าไปได้ ซึ่งส่งผลให้จีนต้องกำหนดยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงในลักษณะที่ใกล้ชิดชายฝั่ง อันหมายถึงการป้องกันชายฝั่งทะเล

เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในอดีตต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน การที่จีนมีเรือบรรทุกเครื่องบินลำแรก และการซ้อมรบทางทะเลในปัจจุบันจึงมีความสำคัญในแง่ที่เป็นสัญลักษณ์แสดงว่า ปัจจุบันจีนพร้อมที่จะทำลายการปิดล้อมของสหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตร และจีนพร้อมที่จะเข้าสู่ประตูหลังบ้านของสหรัฐอเมริกาได้ ความหมายในทางปฏิบัติของสภาพการณ์เช่นนี้ หมายถึง ปัจจุบัน จีนสามารถที่จะปฏิบัติการทางทหารในมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางยุทธศาสตร์

นับจากนี้เป็นต้นไป เมื่อถึงภาวะจำเป็น จีนจะดำเนินนโยบายเชิงรุกในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากกว่าการดำเนินนโยบายในเชิงรับ เพื่อสถาปนาความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคแทนที่

สหรัฐอเมริกา ความคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับหลักนิยมของกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีนที่เหมา เจ๋อตุงได้กล่าวว่า “การรุกที่ดีเป็นการตั้งรับที่ดีที่สุด”²⁰

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นได้ว่านโยบายความมั่นคงของจีนในช่วงศตวรรษที่ 21 ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จะดำเนินไปในลักษณะที่แข็งแกร่งต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาค โดยเฉพาะประเด็นข้อพิพาทเรื่องดินแดนที่จีนจะต้องดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงของจีน เพราะความชอบธรรมของการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้สัมพันธ์กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของจีนเป็นสำคัญ เพราะถ้าเมื่อใดที่จีนไม่สามารถพัฒนา - รักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนได้ก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และจีนก็จะประสบกับปัญหาบูรณภาพแห่งดินแดน และปัญหาอื่นๆในประเทศตามมามากมาย ดังนั้น การดำเนินนโยบายความมั่นคงที่แข็งแกร่งของจีนในช่วงศตวรรษที่ 21 จึงเป็นผลสืบเนื่อง จากปัจจัยการเมืองภายในเป็นสำคัญ และการดำเนินนโยบายความมั่นคงที่แข็งแกร่งจะนำไปสู่ความไม่มีเสถียรภาพภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในท้ายที่สุด

²⁰ประพต เศรษฐกานนท์. สรรนิพนธ์การทหารเหมาเจ๋อตุง. (นนทบุรี : ศรีปัญญา, 2549), หน้า 101.